

Riksantikvaren v/Jostein Løvdal

13.6.2024

Høringsinnspill til Riksantikvarens forslag til bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø

MiA - Museene i akershus takker for muligheten til å gi innspill til Riksantikvarens forslag til bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø og oversender med dette vårt høringsinnspill.

Innledning

Vi berømmer Riksantikvaren for at det nå utarbeides en serie bevaringsstrategier, hvor bevaringsstrategi for landbrukets kulturminner er en. Sammen skal disse strategiene bidra til å fornye og samordne offentlige virkemidler, slik at flere av våre viktige kulturminner og -miljøer blir tatt vare på og kan oppleves i årene som kommer.

Det opplyses også at bevaringsstrategiene skal legge til rette for at kulturminner, kulturmiljø og landskap både blir bevart og tatt i bruk som en ressurs i samfunnsutviklingen. Strategien skal også bidra til å styrke næringsutvikling og reiseliv, at lokalsamfunn og frivillige blir engasjert og at fortellinger om landbrukets historie og virksomhet blir formidlet til allmenheten.

MiA er et konsolidert museum med 20 museer og 30 besøkssteder, hvor vi samlet sett forvalter og formidler en rekke kulturminner og -miljø som har sitt utspring i landbruk. Vi forvalter 214 fredete og verneverdige bygg, hvorav et flertall har sitt utspring fra landbruk, i tillegg til dette forvalter vi store samlinger og arkiv som også er relevant for å forstå og formidle konteksten i og rundt landbrukets kulturmiljø.

Som større konsolidert museum i et fylke med store og sentrale kulturmiljø knyttet til landbruk, kan MiA på mange områder bidra til måloppnåelse på alle innsatsområdene. Vi oppfordrer Riksantikvaren til å aktivt trekke inn de konsoliderte museene i det videre arbeidet med å utarbeide aktiviteter og tiltak.

Innspill til Del 1 – Bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø

Hva er et kulturmiljø og hvorfor bevare?

Forslag til bevaringsstrategi beskriver bakgrunn og overordnede føringer på en tydelig og god måte. Det er imidlertid ikke nødvendigvis tydelig for alle hva et kulturmiljø er og at det

har verdi ut over kulturminnene som inngår i miljøet. Vi oppfordrer Riksantikvaren til å legge til et avsnitt eller faktaboks om kulturmiljøer og deres verdi. For at alle andre tiltak som fremmes i bevaringsstrategien skal ha effekt, må vi først skape forståelse for den overordnede verdien.

Suksessfulle kriterier for aktiviteter og tiltak

Det opplyses at de foreslåtte aktiviteter og tiltak for alle delområder kun er eksempler og at disse fastsettes når bevaringsstrategien er vedtatt. MiA er av den oppfatning at mange av eksemplene ikke er konkrete nok med tanke på reell måloppnåelse og at vurdering, kunnskapsinnhenting og kartlegginger må følges av konkrete tiltak og aktiviteter som støtter aktiv opp under bevaringsstrategiens suksesskriterier:

- Bidrar aktiviteten og tiltaket til å fornye og samordne offentlige virkemidler?
- Bidrar aktiviteten og tiltaket til at flere kulturminner, kulturmiljø og landskap blir bevart og tatt i bruk?
- Bidrar aktiviteten og tiltaket til å styrke næringsutvikling og reiseliv,
- Bidrar aktiviteten og tiltaket til at lokalsamfunn og frivillige blir engasjert
- Bidrar aktiviteten og tiltaket til og at fortellinger om landbrukets historie og virksomhet blir formidlet til allmenheten.

Kulturminner og -miljøer i grenseland mellom strategier

Det blir nå utarbeidet flere bevaringsstrategier, samt at det er fremmet forslag om ytterligere flere strategier. Relevant for denne høringen er elementer som vi ser kan inngå i flere bevaringsstrategier, men som nå ikke er omfattet av en besluttet og omforent bevaringstrategi. Det første elementet er kulturminner og -miljø som representerer landbruksmiljø ved kysten. I bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø er landbruk ved kysten ikke tatt inn. Vi går ut fra at landbruksmiljøer ved kysten er tenkt ivaretatt i bevaringsstrategien for kystens kulturmiljø. Hvis det ikke er tilfelle, bør det inn som eget punkt i denne bevaringsstrategien.

Det andre elementet er skogbrukets kulturmiljø knyttet til fløting. Her vises det til at det er foreslått en egen bevaringstrategi for industri. Dersom et forslag om en slik bevaringstrategi ikke følges opp, vil det være en stor svakhet at ikke kulturminner og -miljø knyttet til fløtingshistorie ikke omfattes av en bevaringstrategi. Det er særskilt viktig at nasjonale kulturminner knyttet til fløtingshistorien nå sikres i en strategi, spesielt da disse er ikke lenger omfattes av et bevaringsprogram.

Urfolk og nasjonale minoriteter

Tema knyttet til urfolk og nasjonale minoriteter ligger som egne avsnitt med eksempler på aktiviteter og tiltak under alle de fire deltemaene. Disse gruppenes kulturminner burde egentlig vært en så selvsagt del av kulturminnevernet at det ikke var nødvendig å trekke det fram så tydelig. Punktene som står i disse avsnittene kunne med fordel ha inngått i de andre

avsnittene, og det er kanskje dessverre fortsatt nødvendig at de står alene og spesifisert i alle avsnitt.

Deltema 1 - Bygninger i jordbruket

Den førindustrielle gårdens bygninger:

De fleste verneverdige bygninger er i privat eie, og der må det både kunnskapsmessige, økonomiske og økologiske argumenter til for å få til større grad av bevaring av det som er verneverdig. Verneverdige bygg har stort sett vern av eksteriør, ikke interiør og opprinnelig funksjon. Det er viktig at et utvalg gamle bygninger blir gitt et helhetlig vern. Det er trolig noe lettere å få til på et museum enn med bygninger i privat eie som skal føles nyttige.

Det finnes i tillegg et stort antall landbruksbygninger som befinner seg på museer. Disse tas i prinsippet vare på, men på grunn av dårlig finansiering fra eierne, enten disse er offentlige eller private, så ser vi at mange går tapt pga. manglende vedlikehold.

Vi oppfordrer Riksantikvaren til å i større grad inkludere museer som redskap i bevaringsstrategien, både ved vern gjennom bruk og vern gjennom kontrollert stillstand.

En strategi for å styrke museenes mulighet til å istandsette slike bygninger, og til å få til aktiv bruk av dem slik at de blir til nytte for lokalmiljøene, kan gi flere ringvirkninger. Det vil gi et utstillingsvindu for hvordan gamle bygninger kan gå fra tomme skall til nyttig bruk. Det kan bidra til at flere håndverkere lærer den spesialkunnskapen som trengs for slik istandsetting. Samtidig vil det høyne formidlingspotensialet for museene og bidra til lokal tilhørighet og stolthet, som igjen kan bidra til at flere får lyst til å ta vare på sine kulturmiljøer.

Til eksempler på aktiviteter og tiltak - Kunnskap og kompetanse:

- Informasjon om muligheter, og praktiske råd for istandsetting, rehabilitering og ombruk, må være tilgjengelig når folk trenger det. Derfor burde det utvikles legges lett tilgjengelig på internett korte inspirasjonsfilmer som gjør at private eiere lett finner det de trenger, og ikke gir opp og tar uheldige valg fordi de ikke finner det de trenger.
- Det er også viktig å ha i mente at gamle bygninger kan inneholde mye gift. Dette er kanskje et større problem på museene enn hos privatpersoner, men gjennom 1900-tallet har gamle bygninger vært behandlet med ymse kjemikalier for å motvirke råte og skadedyr. Dette bør folk også få kunnskap om før de setter i gang med ombygging eller istandsetting og utsetter seg selv og omgivelsene for skadelige stoffer.

Deltema 3 – Kulturmiljø i skogen

Under utfordringer og muligheter:

Deltemaet beskriver skogbruk generelt, arkeologiske kulturminner og behovet for kvalitetsvirke særskilt. Vi ønsker at bevaringsstrategien også tar inn det faktum at skogbrukets bygninger er lite tilgjengelig, og at museene vil kunne være en viktig ressurs i formidling av denne kulturminnekategorien.

Under interessenter og aktører

I dette deltemaet er Skogmuseet nevnt som samarbeidspartner når det gjelder å videreføre kunnskap om skog, trevirke og kulturminner. Det finns også andre museer som har relevant kunnskap og funksjon.

MiA – Museene i Akershus har i lengre tid arbeidet med formidling av tradisjonskunnskap om skog og trevirke, bevaring av arter i slåttemark og opplæring i tradisjonshåndverk knyttet til bygningsvern. Flere av museets avdelinger er involvert i dette, men Gamle Hvam museum står sentralt, sammen med Opplæringskontoret for tradisjonshåndverk og Akershus bygningsvernssenter. Her vil også Fetsund lense med sitt 2,4 kilometerlange fløtningsanlegg og 29 bygg knyttet til skogdrift og fløting være en sentral formidler av og ivaretaker av kulturmiljøer knyttet til tømmerfløting og skogsdrift. Samlet sett har MiA en stor rolle knyttet til dokumentasjon og formidling av utmarksområdene og utfordringer knyttet til disse.

Deltema 4 – Kulturmiljø etter reindrift

I dette deltemaet kulturmiljø etter reindrift virker det kunstig å ha et eget punkt om samisk reindrift. Her kan punktet med fordel legges som et punkt under «kunnskap og kompetanse»: "Utvikle kunnskap om kulturminner og -miljøer tilknyttet til reindrift.»

Under deltema 4 er det trukket fram behov for dokumentasjon av immaterielle kulturminner, som muntlig overlevert kunnskap og stedsnavn og lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Dette gjelder også andre under andre deltemaer, f.eks. i setergrender og i skogsområder der det har vært drevet aktivt bruk av skogen på mange vis. Når et gårdsbruk blir gjort om til boligområde blir noen ganger slike navn videreført i veinavnene, og dersom utbygging er vedtatt kan dette ses på som et minimum av kulturbevaring, og det er ønskelig med et større fokus på dette generelt.

Avslutning

Vi ønsker Riksantikvaren lykke til med bearbeiding av utkast til bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø. Dersom det er noe MiA kan bidra til i den videre prosessen, er det bare å ta kontakt.

Med vennlig hilsen

Hulda Brastad Bernhardt
Direktør

MiA